

ENKELE AANTEKENINGE BY DIE DEBAT OOR DIE UITLEG
VAN DIE DORDTSE LEERREËLS WAT IN 1871 DEUR DS.
J. J. KOTZÉ VAN DARLING EN DS. ANDREW MURRAY jnr.
GEVOER IS.

Onlangs, by die lees van prof. J. du Plessis se biografie van Ds. Andrew Murray jnr., het dit my opgeval dat hy oor die debat wat in 1871 tussen Ds. Murray en Ds. Kotzé van Darling oor die uitleg van die Dordtse Leerreëls gevoer is, 'n ander mening daarop nagehou het as prof. S. P. Engelbrecht wat hierdie aangeleentheid in sy Burgers-biografie ook aanroer.¹ Du Plessis meen dat Ds. Kotzé nie kon aantoon dat Ds. Murray hier onregsinnig is nie terwyl Engelbrecht weer stel dat Ds. Kotzé wel Ds. Murray se afwyking van die Dordtse Leerreëls bewys het.² By 'n nader beskouing van hierdie aangeleentheid het dit my interessant genoeg voorgekom om hieraan 'n kort bespreking te wy.

In die jaar 1870 het die sinode van die *Nederduitse Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika* weer in gewone sitting te Kaapstad byeengekom met Ds. P. E. Faure as Moderator in die voorsitterstoel.³ Op Maandag 21 November het die sinode oor die *colloquium doctum* gehandel wat met die sinode van 1862–1863 as bykomende verpligting by die legitimasie van predikante van dié kerk, ingevoer is.⁴ Met die bespreking het Ds. S. P. Naudé van Queenstown en Ds. J. J. Kotzé van Darling veral die woord téén die behoud van die *colloquium doctum* gevoer, terwyl Ds. Andrew Murray jnr., destyds Actuaris Synodi, die handhawing daarvan bepleit het. Dié gedagtewisseling het betreklik gou tot 'n skerp woordewisseling tussen Ds. Kotzé, wat een van die verteenwoordigers van die liberale groep in die Sinode was⁵ en Ds. Murray, wat die leier van die orthodox-methodistiese groep was,⁶ ontwikkel. Tydens hierdie woordewisseling het Ds. Kotzé na 'n werk van Ds. Murray, *Het Moderne Ongeloof* wat in 1868 as 'n bestryding van die liberale teologiese denkkeelde uitgegee is, verwys.⁷

¹J. du Plessis, *The Life of Andrew Murray of South Africa*, London, 1919. S. P. Engelbrecht, *Thomas Francois Burgers*. 'n *Lewenskets*, Pretoria-Kaapstad 1933.

²J. du Plessis, l.c., p. 249: The object of his assault was to prove that not only he the heretic Kotzé, but Andrew Murray himself, . . . champion of orthodoxy, was guilty of divergence from the accepted doctrines of the Church. This much he failed to prove—that much is certain.

S. P. Engelbrecht a.w., bls. 52: . . . wys ons alleen op die pennestryd in daardie jaar tussen Ds. Kotzé en Ds. Andrew Murray in die dagblaie gevoer waarin Ds. Kotzé aangetoon het dat die predestinasieleer soos deur Ds. Andrew Murray opgevat nie ooreenstem met die Dordtse Leerregels nie.

³'n Uitvoerige koerantverslag van die gang van sake op die Sinode is in die Kaapse dagblad *Het Volksblad* gepubliseer en dié berigte is in die maandblad *De Onderzoeker* oorgeeneem.

⁴Oor die invoering inhoud en strekking van die *colloquium doctum* vgl. o.a. A. D. Pont *Nicholaas Jacobus van Warmelo 1836–1892*, Utrecht 1955, bls. 38–42.

⁵Oor ds. Kotzé en sy teologiese opvattinge, vgl. S. P. Engelbrecht, a.w., bls. 45, 47–49, 67–69, 77–82, asook T. N. Hanekom, *Die Liberale Rigting in Suid-Afrika*, Stellenbosch, 1951, bls. 415–475.

⁶J. du Plessis, l.c., p. 259, 311–352.

⁷*De Onderzoeker*. *Algemeen christelijk maandblad*, Jaargang 11, No. 132, Kaapstad 1870, blz. 170.

Spreker (d.i. Ds. Kotzé) had onlangs een boek gezien, waarin uitdrukkingen voorkwamen, lijnregt in strijd met de Praedestinasieleer, en dat boek was geschreven door een rechtzinnig predikant. . . . Hij gelooft dat als iemand deze gevoelens had durven uiten in de Synode van Dordt, hij de kerk zou zijn uitgezet, even goed als de Remonstranten.

Dit was natuurlik 'n ernstige beskuldiging om te maak, veral omdat die Sinode, blykens die optrede teen Ds. Kotzé en Ds. Burgers in die verlede, daarop gesteld was om die suiwere leer te handhaaf.⁸ Ds. Murray het dan ook direk gereageer:⁹

Hij verklaarde voor den Heer en de gemeente, dat hij zuiver was in de Praedestinasieleer. Hij daagde iemand uit, om hem te bewyzen, dat zulks niet het geval was.

Ds. Kotzé het hierdie uitdaging aangeneem en in *De Onderzoeker* van Februarie 1871 verskyn Ds. Kotzé se eerste uiteensetting van die tekortkominge en afwykinge wat hy meen om in Ds. Murray se opvattinge in verband met die predestinasieleer te sien. Hy trag om aan te toon dat Ds. Murray ten opsigte van sekere aspekte van die uitverkiesingsleer nie dieselfde as die Dordtse Leerreëls leer nie.¹⁰ Die aanleiding vir hierdie aanval vind Ds. Kotzé nie daarin dat hy die leer van die Dordtse vadere so graag wil verdedig nie, intendeel, sy standpunt is alles behalwe dié van 'n kampvegter vir die ortodokse opvattinge:¹¹

Ik wil daarby, . . . , gaarne bekennen dat ik die laatste persoon zijn zal, die het wapen ter verdediging van het leerstuk der Praedestinasie *gelijk het door de Dordsche vaderen is opgevat en geformuleerd* trekken zal. Ik beschouw dat leerstuk in *zijn kerklijken vorm* een onding en zal mij dus wel wachten, daarvoor het zwaard aan te gespen.

Maar Ds. Kotzé, wat in 1864 as predikant afgesit is omdat hy sy bedenkinge teen Vraag en Antwoord 60 van die Heidelbergse Kategismus uitgespreek het,¹² wil nou aantoon dat Ds. Murray óók ketterse op-

⁸Vgl. T. N. Hanekom, *a.w.*, blz. 475 ev.
De Onderzoeker, Jaargang 11, blz. 170.

¹⁰Die Dordtse Leereëls wat in 1619 opgestel is en wat die leer van die uitverkiesing formuleer saam met die Nederlandse Geloofsbelijdenis en die Heidelbergse Kategismus die Drie Formuliere van Eenigheid van die Nederlandse en Hollands-Afrikaanse reformatoriese kerke. Van hierdie formuliere is die Dordtse Leerreëls na inhoud miskien die minste algemeen bekend. Selfs tot 1870 was die Dordtse Leerreëls in die Kaapse Ned. Gereformeerde Kerk hetsy deur onkunde of deur onhandigheid telkens in die gedrang. In 1837 byvoorbeeld is versuim om in die *Acte van Onderteekening* wat deur alle aankomende predikante in die kerk geteken moes word die Dordtse Leerreëls onder die Belydenisskrifte te noem. In 1843 met die opstel van die Kerkordonnansie (Ordonnansie No. 7 van 1843) word die Nederlandse Geloofsbelijdenis weer nie onder die Formuliere van Eenigheid genoem nie. In 1870 verskyn in die uitgawe van die Simboliese en Liturgiese Geskrifte van die N. G. Kerk wat op las van die Sinode uitgegee is, 'n verminkte weergawe van die Dordtse Leerreëls daar die *Verwerping van die Dwalinge* wat aan die einde van elke hoofstuk van die oorspronklike staan, weggelaat is.

¹¹*De Onderzoeker*, jrg. 12, blz. 11.

¹²Oor die afsetting van Ds. Kotzé en die mislukking daarvan vgl. S. P. Engelbrecht *a.w.*, bls. 47–48 asook A. Moorrees, *Die Nederduitse Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika 1652–1873* Kaapstad 1937, bls. 881 ev.

vattinge huldig en dat die beskuldigings wat teen hom gemaak is, Ds. Murray ook geld.¹³ Sy aanval op Ds. Murray loods Ds. Kotzé na aanleiding van bepaalde formuleringe wat Ds. Murray in sy *Het Moderne Ongeloof* opgeneem het.¹⁴ Hier het Ds. Murray onder andere die volgende gesê:¹⁵

God geeft den mensch zijn lot in eigen handen; deze bezit het vermogen van door vrije keuze het goede te willen en te doen . . . Dit vermogen om te willen wat hij zijn zal heeft God den mensch gegeven, en de almagt, als zoodanig, kan hem deze vrijheid niet benemen. Deed zij zulks, dan waren wij geene persoonlijke wezens, maar speelpoppen en onze vrijheid slechts schijn. . . . Hier op aarde heeft elke mensch, die het Evangelie hoort, zijn tijd, waarin Gods Geest met hem strijdt, en hem de keuze voorsteld tusschen het goede en de zonde. Zoo hij Gods liefde wederstaat en zich aan de zonde blijft overgeven, hij maakt gebruik van een regt der vrije keuze, die God hem gaf, . . .

Ds. Kotzé sien hierdie uitspraak en nog andere in dieselfde werk, as 'n duidelike bewys dat Ds. Murray nie meer die opvatting van die Dordtse Leerreëls onderskryf nie en daarom eis hy van Ds. Murray dat hy, gesien sy standpunt en optrede in die verlede, eerlikheidshalwe die kerk moet verlaat.¹⁶ Ds. Murray het hom sterk teen hierdie aantyging van Ds. Kotzé verset en waar hy die Belydenisskrifte nog steeds in ere wou hou, probeer aantoon dat sy uitsprake juis op die Dordtse Leerreëls steun.¹⁷ In die pennestryd wat gevolg het op Ds. Kotzé se aanval, het dit nie in die eerste plek daarom gegaan of die Dordtse Leerreëls self skrifmatig is of as Belydenisskrif van die kerk gehandhaaf moet word nie, maar of Ds. Murray van die Dordtse Leerreëls afwyk of nie.¹⁸ Dit is dus primêr 'n geskil oor die interpretasie van die Dordtse Leerreëls. Dit bring vanselfsprekend 'n sekere eensydigheid mee want Ds. Kotzé wil nie die Dordtse Leerreëls verstaan en verklaar nie, maar gebruik die geskrif uitsluitlik as 'n arsenaal van argumente waarmee hy Ds. Murray kan aanval. Daarvoor gebruik hy dan ook nie net die leerformulering soos dit gegee is nie, maar trek ook sekere konsekwensies uit die leerstuk wat nie heeltemal geregverdig is nie en wat terselfdertyd blyk gee dat hy op 'n totaal ander theologiese standpunt as sy teenstander staan.¹⁹ Aan die ander kant weer is Ds. Murray se antwoorde ook 'n bewys dat hy die sestiende en

¹³Volgens Ds. Kotzé het Ds. Murray hom skuldig verklaar: aan trouwelose verbreking van mijne plegtige verbindtenis, bij mijn legitimatie aangegaan. *De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 11.

¹⁴A. Murray *Het Moderne Ongeloof* Kaapstad 1868.

¹⁵A. Murray, *a.w.*, blz. 289 en 291.

¹⁶*De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 11.

¹⁷J. du Plessis, *l.c.*, p. 250. *De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 20.

¹⁸*De Onderzoeker* Jrg. 12, blz. 18 en 20. Ds. Murray het sy antwoorde aan Ds. Kotzé ses in getal, in *De Volksvriend* gepubliseer. Die redaksie van *De Onderzoeker* het sy antwoorde netso oorgeneem naas die stukke van Ds. Kotzé. Gerieflikheidshalwe word daarom alleen na *De Onderzoeker* verwys.

¹⁹Dit is juis een van die dinge waarteen Ds. Murray heftig beswaar maak. Vgl. *De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 37.

sewentende Eeuse reformatoriese teologie nie meer volledig aanvaar of begryp nie. Sy denkbeelde is gekleur deur die sterk methodistiese inslag waaraan sy teologie mank gaan. Dit het tot gevolg dat sy interpretasie van die Dordtse Leerreëls ook gebreke toon. Verder is sowel Ds. Kotzé as Ds. Murray negentiende Eeuse teoloë insover dat hulle teologiese uitgangspunt en belangstelling in en om die antropologie lê. Vir ons tyd wat veel meer christologies georiënteer is, klink dit vreemd dat oor 'n teologiese locus geskryf en geredeneer kan word sonder dat die christologie daarby betrek word. Besonder verhelderend vir die verstaan van die Dordtse Leerreëls is hierdie pennestryd tussen Ds. Kotzé en Ds. Murray seker nie. Tog het die debat wel waarde omdat dit verheldering oor die teologiese posisie wat sowel Ds. Kotzé as Ds. Murray inneem, bring. Daarom is dit ook enigsinds merkwaardig dat Ds. Murray se biografie hierdie pennestryd met enkele woorde afhandel.

Met Ds. Murray se werk *Het Moderne Ongeloof*, en spesiaal die elfde preek uit die bundel as uitgangspunt, maak Ds. Kotzé die volgende vier beskuldigings teen Ds. Murray se teologiese opvattinge.²⁰

1. Gij leert, dat het 's menschen eigene schuld is, dat hij verloren gaat.
2. Gij leert dat het uit kracht is van zijnen vrijen wil, dat de mensch zalig wordt of verloren gaat.
3. Gij leert dat de mensch moedwillig Gods liefde kan versmaden en verwerpen en dat Gods arbeid om den mensch tot bekeering te brengen in vele gevallen werkelijk door deze verijdelt wordt.
4. Gij leert, dat God de zaligheid van allen wil en diensvolgens Jezus Christus ten behoeve en ter behoudenis van allen in de wêreld gezonden heeft.

Aangesien die eerste drie punte van Ds. Kotzé se „klagskrif”, as ek dit so mag stel, inmeekaarskakel en byna op dieselfde neerkom, wil ek slegs ten opsigte van punt 1 die debat van naderby beskou en dan ook punt 4 daarby betrek. Deur slegs hierdie twee punte te bespreek, sal die geheel van hierdie uiteensetting miskien ten opsigte van bondigheid en helderheid baat en sal dit ook 'n duidelike genoeg beeld van die geheel van die debat gee.

Ds. Kotzé het die bewyse vir sy stellings en sy verklarings van die Dordtse Leerreëls in sy eerste drie ope briewe aan Ds. Murray ontwikkel. In plaas daarvan om die pennestryd op die voet te volg, wil ek sowel Ds. Kotzé as Ds. Murray se onderskeie standpunte ten opsigte van die eerste beskuldigings saamvat om dit dan daarna te beoordeel.

Volgens Ds. Kotzé leer Ds. Murray dat die mens as gevolg van sy eie sonde en skuld deur God verwerp word. Ds. Murray sou daarmee bedoel dat die mens, op grond van die vrye keuse wat hy het, die aanbod van die genade wat van Godswêë aan die mens gemaak word, kan afwys en as gevolg daarvan stort hy in die verderf. Dit is dus die mens se eie,

²⁰De Onderzoeker Jrg. 12, blz. 10.

individuele sonde wat hom die verderf laat beërwe.²¹ Daarteenoor wys Ds. Kotzé in die eerste plek daarop dat Ds. Murray die hele gedagte van die erfsonde verwaarloos, ja selfs negeer het en dat die verwerping van die mens nie verstaan kan word sonder die leerstuk van die erfsonde nie. Hoofstuk I:1 en 7 van die Dordtse Leerreëls asook die Nederlandse Geloofsbelijdenis art. xvi stel dit baie duidelik dat die hele menslike geslag as gevolg van die sonde van Adam in die verderf gestort is.²² Die mens—en volgens Ds. Kotzé verwys die Dordtse Leereëls uitsluitend na die menslike geslag en nie na die individuele mens nie—word, omdat Adam sy vrye wil só aangewend het om die sonde te kies, in die verderf gestort. Dit is dus sy eie skuld en nié Gods skuld dat die mens in die verderf gestort is nie.²³ Omdat die mens deur die sondeval van Adam heeltemal sondig geword het, daarom het die mens ook sy vrye wil, dit wil sê die moontlikheid om tussen goed en kwaad te kan kies, verloor. Die mens-in-die-verderf is volgens Ds. Kotzé 'n slaaf van die sonde en hy kan nie en wil nie na God terugkeer nie en ook kan die mens sy bedorwe toestand nie verbeter nie.²⁴ Nou leer die Dordtse Leerreëls Hoofstuk I:7 dat God voor die grondlegging van die wêreld uit die hele menslike geslag wat in die verderf gestort is, 'n sekere menigte mense tot die saligheid uitverkies het en ook die middele om hulle tot die saligheid te voer, daargestel het. Diegene wat nie uitverkies is nie, word volgens Hoofstuk I:6 in die verdorwenheid gelaat. Nou trek Ds. Kotzé die volgende konklusie:²⁵

Is dit nu het geval, zijn de menschen, die God besloten heeft met het geloof en de bekeering niet te begaven, geheel onmagtig ten goede, dan kunnen zij niets anders dan zondigen, en is er bij gevolg geene plaats voor persoonlijke schuld.

²¹Ds. Kotzé baseer hierdie beskuldiging teen Ds. Murray op grond van sy uitspraak in sy *Het Moderne Ongeloof*, blz. 289: God heeft den mensch het vermogen gegeven om te willen wat hij zijn zal, en de almacht, als zoodanig, kan hem deze vrijheid niet benemen. Deed zij zulks, dan waren wij geene persoonlijke wezens, maar speelpoppen, en onze vrijheid slechts schijn, Vgl. ook blz. 39.

²²Die Dordtse Leerreëls, Hoofstuk I:1: Aangesien alle mense in Adam gesondig en aan die vloek en die ewige dood skuldig geword het . . . Hoofstuk I:7: . . . die hele menslike geslag wat deur hulle eie skuld van die eerste regtheid in die sonde en verderf verval het. Nederlandse Geloofsbelijdenis, art. xvi: Ons glo dat nadat die ganse geslag van Adam deur die sonde van die eerste mens in verderf en ondergang gestort is God Homself sodanig betoon het as wat Hy is naamlik barmhartig en regverdig. Barmhartig: deurdat Hy uit hierdie verderf trek en verlos diegene wat Hy in sy ewige en onveranderlike raad uit louter goedertierenheid uitverkies het in Jesus Christus onse Heer sonder om enigszins hulle werke in aanmerking te neem.

Hier word die afrikaanse vertaling, gemakshalwe, gesitêr soos dit verskyn in die *Kerkboek van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika*, Kaapstad 1955.

²³Vgl. Dordtse Leerreëls, Hoofstuk I:5. Ds. Kotzé lê dit as volg uit: God roept maar dat de mensch aan die roepstem geen gehoor geeft dat is tengevolge van zijn verdorven toestand hij kan niet. En van dien toestand draagt hij zelf de schuld. *De Onderzoeker* Jrg. 12 blz. 21.

²⁴De *Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 40.

²⁵De *Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 40. My kursivering.

Hy gaan ook nog verder en sê:²⁶

Reeds het pasgebore kind, ja het nog ongeboore mensdom, dat nog niet heeft kunnen sondigen, is alreeds verdoemd, alleen ten gevolge van Adam's val.

Vanuit hierdie konklusie wat Ds. Kotzé uit die Dordtse Leerreëls trek, val hy nou Ds. Murray aan, en hekel Ds. Murray se standpunt dat die mens vanweë sy eie, individuele sonde verlore gaan.

Ds. Murray het in sy verweer sterk beswaar gemaak teen hierdie konklusie wat Ds. Kotzé uit die Dordtse Leerreëls trek en daarop gewys dat Ds. Kotzé se interpretasie van die Dordtse Leerreëls nie geregverdig is nie:²⁷

Volgens u zou de Kerk leeren, dat elk mensch door den zondenval in zulk een toestand is gekomen dat zijn zonde, zelfs zijne verwerping van het Evangelie, hem niet als eene nieuwe, eigene schuld, van de erfschuld onderscheiden, toegerekend wordt: de ongeloovige gaat verloren niet door zijne eigene schuld, maar enkel en alleen door Adams schuld.

Daarteenoor stel Ds. Murray sy standpunt dat die mens ook na die val van Adam verantwoordelik vir al sy dade is en dat die mens hom, met elke sonde wat hy teen die Wet en Evangelie begaan, persoonlik ook nog voor God skuldig maak.²⁸ Daarvoor beroep hy hom op die Dordtse Leerreëls Hoofstuk II:6 en Hoofstukke III, IV:9 waar geleer word:

Dat egter baie wat deur die evangelie geroep is, nie tot bekering kom of in Christus glo nie, maar in ongeloof omkom, dit kom . . . deur hulle eie skuld.

Waar Ds. Kotzé se aanval ontlok is deur Ds. Murray se uitsprake in *Het Moderne Ongeloof* waar nie na die erfsonde verwys word nie,²⁹ daar word Ds. Kotzé se aanval enigsinds ontsenu omdat hy nou verklaar dat hy ten volle die leer van die erfsonde aanvaar en ook leer.³⁰ Ds. Murray is dit dan ook met Ds. Kotzé eens dat laasgenoemde se aanhalings uit die Dordtse Leerreëls bewys dat die ganse menslike geslag deur die

²⁶De Onderzoeker, Jrg. 12, blz. 21. Hier sê Ds. Kotzé ook: het mensdom is door Adams val noodzakelijk aan de verdoemenis ten prooi dan ligt daarin natuurlijk de stelling opgesloten dat het hun niet gegeven is al dan niet zalig te worden. As bewys dat sy konklusies geregverdig is, verwys Ds. Kotzé na die *Dordtse Leerreëls*, Hoofstuk III IV:10 waar volgens hom geleer word dat die *persoonlike skuld* heeltemal uitgesluit is. 's Menschen ongeloof en onbekeerlijkheid komen hem niet als persoonlijke misdrijven ten laste; die niet door God is gepraedestineerd, wordt niet met het geloof en de bekeering begiftigd, en kan dus niet gelooven en zich bekeeren. *De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 40.

²⁷De Onderzoeker, Jrg. 12, blz. 37. Maar met een „dan ligt daarin natuurlijk de stelling opgesloten”, is nog slechts bewezen wat uwe logica, maar niet wat de Kerk te leeren heeft.

²⁸De Onderzoeker, Jrg. 12, blz. 37. Vgl. ook blz. 19.

²⁹De Onderzoeker, Jrg. 12, blz. 46: Het zwijgen over de erfschuld in een verband waar het noemen daarvan niet te pas kwam, was geen loochenen van dezelve.

³⁰De Onderzoeker, Jrg. 12, blz. 37: Ik geloof van harte, en leer uitdrukkelijk, dat door de zonde van Adam, „het gansche menschelijk geslacht in zonde en verderf is vervallen,” . . .

skuld van Adam, met ander woorde deur eie skuld uit die eerste staat van regtheid verval het, maar³¹

deze plaatsen zeggen er niets van of deze erfschuld de mogelijkheid van eene persoonlike schuld uitsluiten.

Terselfdertyd verwys Ds. Murray na art. xiv van die Nederlandse Geloofsbelydenis waarvan hy die volgende verklaring gee:³²

De zonden, na den val gedaan, worden hem als eene schuld toegerekend, want hij heeft in zich wat hem de verontschuldiging beneemt. Het geweten zegt hem, dat zijne misdaad zijne eigene schuld is.

Tog kan Ds. Murray se verklarings van die Dordtse Leerreëls die deterministiese standpunt wat Ds. Kotzé inneem, nie volledig omverwerp nie omdat die begrip *sonde* vir Ds. Murray in die eerste plek altyd *daadsonde* is.³³ Daarom kan hy die standpunt van Ds. Kotzé of van die Dordtse vadere ten opsigte van die erfsonde nie volledig begryp nie en bly hy voortdurend besig om sonder genoegsame kwalifikasie oor 'n vrye wil van die mens, ook na die sondeval, te praat. En dit nietteentstaande die feit dat die reformatoriese vadere hierdie standpunt verwerp.³⁴ Dit gebeur omdat Ds. Murray die verantwoordelikheid van die mens vir die sonde wat hy, ook na die sondeval begaan, so sterk as moonlik teenoor Ds. Kotzé se standpunt wil beklemtoon. Juis die persoonlike verantwoordelikheid vir die sonde vorm dan in die debat tussen Ds. Murray en Ds. Kotzé die belangrikste verskilpunt. As determinis kan Ds. Kotzé dit nie erken nie, as methodis wil Ds. Murray dit nie prysgee nie en nou trag beide om hulle eie standpunt met behulp van die Dordtse Leerreëls te bewys, terwyl die Dordtse Leerreëls nie in die eerste plek bedoel is om tussen twee dergelike stanpunte uitsluitsel te gee nie.

Die Dordtse Leerreëls neem standpunt in teen die Arminiane of Remonstrante wat leer dat die moontlikheid om salig te word by die mens lê.³⁴ Al wat die mens te doen staan is om hierdie God-gegewe moontlikheid na 'n werklikheid om te sit en dit hang van die vrye wil van die mens af. Hierteen het die Dordtse Leerreëls die reformatoriese opvatting gestel dat die saligheid van die mens van God en nie van die mens afhang nie. Daarom is die leer van die uitverkiesing-tot-die-behoud die hooftema van die Dordtse Leerreëls. Waar Ds. Kotzé en Ds. Murray nou oor die verworpenes en hulle lot na aanleiding van die Dordtse Leerreëls debatteer, daar sien geen van beide in dat die verwerping nie met die verkiesing gekoördineer is nie, maar dat die verwerping aan die verkiesing gesubordineer is. Of om dit anders te sê: die verkiesing is die positiewe *principium* van die redding, maar die verwerping is nie, strik gesproke, 'n

³¹De Onderzoeker, Jrg. 12, blz. 37.

³²De Onderzoeker, Jrg. 12, blz. 37.

³³Vgl. onder andere De Onderzoeker, Jrg. 12, blz. 47: . . . dat de schuld is in de personen die, geroepen zijnde, niet gelooven; dat de schuld is bepaaldelijk de schuld van de daad des ongeloofts, gelijk van de andere zonden waarin zij geleefd hebben.

³⁴Vgl. bv. Nederlandse Geloofsbelydenis, art. xiv.

³⁴Vgl. Dordtse Leerreëls, Hoofstuk III, IV:10.

beginsel nie, maar slegs die nie-bestaan van 'n beginsel. Vir die verlore is die verwerping, volgens die Dordtse Leerreëls, die *ont*-houding van die grond van die redding. Maar die verbygaan van die wat nie tot die saligheid uitverkies is nie, is nie die grond vir hulle verlore-gaan-in-ewigheid nie. Dit wil dus sê dat God niemand gepredestineer het tot die ewige verderf nie—wat Ds. Kotzé by implikasie wil bewys. Daarenteen kom Ds. Murray by die juiste konklusie uit as hy die verlore-gaan van die mens aan sy persoonlike sonde toeskryf, hoewel dit nie, volgens die Dordtse Leerreëls korrek is om te sê dat die mens vanweë twee faktore verlore gaan naamlik die erfsonde plus die persoonlike sonde nie. Want om dit so te stel, is weer om die karakter van die erfsonde te karikaturiseer. Deur die sonde van Adam stort die ganse menslike geslag in die toestand-van-sondig-wees en omdat hy in daardie toestand verkeer, daarom sondig hy en as gevolg van daardie sonde gaan diegene, wat in die uitverkiesing verbygegaan is, verlore.³⁵ Maar nié vanweë die erfsonde alleen nie en ook nie vanweë sy persoonlike skuld soos Ds. Murray dit stel nie.

Sou mens dus, wat hierdie punt betref, uitsluitel moet gee dan sal gesê moet word dat Ds. Murray die waarheid van die Dordtse Leerreëls die digste benader het maar dat sy uiteensetting en verklaring van die Leerreëls tog nie volkome in die reformatoriese lyn lê nie. Ds. Kotzé se standpunt is hier te deterministies en te eensydig om as 'n verklaring van die Dordtse Leerreëls te kan geld.

Die volgende punt van Ds. Kotzé se aanval op Ds. Murray het hy as volg geformuleer:³⁶

Gij leert, dat God de zaligheid van allen wil en diensvolgens Jezus Christus ten behoeve en ter behoudenis van allen in die wereld gezonden heeft.

De Leerregelen leeren, dat God besloten heeft slechts een zeker aantal menschen uit de algemeene ellende en eeuwige dood te trekken en te zaligen, en dat Christus derhalve niet ten behoeve van allen, maar alleen ten behoeve der uitverkorenen is verschenen.

Sonder om besonder moeite te doen om sy beskuldiging verder te ontwikkel, verwys Ds. Kotzé na die Dordtse Leerreëls Hoofstuk II:8

Want dit was die geheel vrye raad, . . . van God die Vader dat die lewendmakende en saligmakende krag van die kosbare dood van sy Seun hom sou uitstrek tot al die uitverkorenes om hulle alleen met die regverdigmakende geloof te begiftig. . . .

Ds. Kotzé wys daarop dat hoewel in Hoofstuk II van die Dordtse Leerreëls nadruklik verwys word na die genoegsaamheid van die dood van Christus naamlik dat dit voldoende is om alle mense tot die saligheid te bring, die Dordtse Sinode geleer het dat 'n gedeelte van die mensdom, naamlik die nie-uitverkorenes, nié in die genade sal deel nie.³⁷

³⁵Vgl. *Nederlandse Geloofsbelydenis*, art. xv.

³⁶*De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 10.

³⁷*De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 23.

God wil niet de zaligheid van allen, maar slechts van sommigen . . . dit is het groote thema der *Leerregels*.³⁸

In sy antwoord aan Ds. Kotzé het Ds. Murray ook hierdie beskuldiging afgewys en verklaar dat hy heeltemal in die lyn van die Dordtse Leerreëls spreek as hy die bogenoemde opvatting huldig. Daarom verklaar hy:³⁹

Dat de verschiining en dood van Christus de uitverkorenen op geheel bijzondere en eenige wijze bedoelde, wordt uitdrukkelijk geleerd; de Dordtsche vaders echter hebben zich wel gewacht om ergens te zeggen dat Hij *alleen* voor die uitverkorenen is gestorven, veel minder dat Hij niet voor allen gestorven is.

Ook sê Ds. Murray dat die Leerreëls opsetlik só opgestel is om ruimte vir die gevoelens van diegene te laat wat uitdruklik verkondig dat Christus *wel* ten behoeve van alle mense gesterwe het en dat God „zeer ernstig de zaligheid van allen wil”. Volgens Ds. Murray het die gereformeerde Kerk duidelik toegelaat dat verkondig kan word dat hoewel die dood van Christus in die besonder die uitverkorenes ten goede kom, dit óók die nie-uitverkorenes geld.⁴⁰ Ds. Murray is dan ook so oortuig van die korrektheid van sy standpunt dat hy alléén in sy eerste twee openbare antwoorde aan Ds. Kotzé op hierdie aangeleentheid ingaan en in sy derde brief dit heeltemal laat rus.⁴¹ Ds. Murray verklaar andermaal dat Ds. Kotzé ook wat hierdie punt betref, 'n konklusie uit die Dordtse Leerreëls trek wat nie regverdigbaar is nie.⁴² Vir sy opvatting beroep Ds. Murray hom dan op die Dordtse Leerreëls Hoofstuk II:3, 5, 6 en op die werk van Van Toorenenbergen waar dieselfde gesê word as wat Ds. Murray vir die suiwere leer van Dordt verklaar.⁴³

By die beoordeling van hierdie punt in die debat, blyk byna dadelik dat Ds. Murray hierdie keer volkome tereg van kettery beskuldig is. Sy standpunt hier is nié die van die Dordtse Sinode nie, maar van die Arminiane wat op die Sinode veroordeel is. Hierdie misvatting het Ds. Murray hoogswaarskynlik aan die methodisme te danke wat juis die arminiaanse standpunt handhaaf as grond van die methodistiese opwekings- en bekeringsveldtogte.⁴⁴ Ds. Murray se stelling dat die Dordtse Sinode hom op hierdie punt nie duidelik uitgespreek het nie, word tog deur die Dordtse Leerreëls self, Hoofstuk II:8 weerspreek:

³⁸De *Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 43. Vgl. *Dordtse Leerreëls, Verwerping van die Dwalings*, II:6; III, IV:5: En dat God op dié wyse van sy kant Hom bereid betoon om Christus aan alle mense te openbaar. aangesien Hy die middele wat tot die kennis van Christus, die geloof en die bekering nodig is, aan almal genoegsaam en kragdadig toedien. (Hierdie standpunt word verwerp.)

³⁹De *Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 19.

⁴⁰De *Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 39: Zij ontkennen volstrekt niet eene meer algemeene betrekking van den dood van Christus op alle menschen.

⁴¹Vgl. *De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 46–49.

⁴²De *Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 19: Deze stellingen mogen alweder gevolgtrekkingen zijn door u uit de Leerregelen afgeleid: met geen enkel woord worden zij bewezen.

⁴³J. van Toorenenbergen, *Bijdragen tot verklaring van de Leer der Hervormde Kerk*, blz. 136.

⁴⁴Vgl. J. D. du Toit, *Het Methodisme*, Amsterdam-Pretoria 1903, blz. 128.

Dit was die wil van God dat Christus deur die bloed van sy kruis, . . . uit alle volke, stamme, geslagte en tale, dié almal en die alleen kragdadig sou verlos wat van ewigheid af tot saligheid verkies en deur die Vader aan Hom gegee is;⁴⁵

God het besluit dat Christus ten behoeve van die sondare sou sterwe, maar volgens die Dordtse Leerreëls het God ook besluit vir welke sondare Christus sterwe. Hoofstuk II:3 bespreek inderdaad die genoegsaamheid van die offerande van Christus, maar teenoor die Remonstrante. formuleer die Dortse Sinode die gedagte van die *gratia particularis*,⁴⁶ wat in direkte teenspraak met Ds. Murray se opvatting is. Ds. Murray leer hier juis dié kettery wat op die Sinode van Dordrecht veroordeel is en wat as die grondverskil tussen die Arminiaanse Remonstrante en die Calvinistiese Contra-remonstrante gekenmerk kan word.⁴⁷

Hierdie diskussie tussen Ds. Murray en Ds. Kotzé het egter nie tot iets gelei nie omdat van beide kante beswaar aangeteken is teen die uitleg van die Dordtse Leerreëls wat deur die teëparty gegee is. As daar 'n dooiepunt bereik word, stel Ds. Murray voor dat waar daar nou verskil van opinie oor die betekenis van die woorde van die Belydenisskrif is, daardie woorde verklaar moet word uit die geskrifte van die opstellers van die Dordtse Leerreëls of uit die geskrifte van erkende belyders van die leer van die Kerk.⁴⁸ Ds. Kotzé wou dit egter nie aanvaar nie, maar stel dat die Dordtse Leerreëls só duidelik en ondubbelsinnig is dat dit nie vir 'n dubbele uitleg vatbaar kan wees nie. Op hierdie noot het die diskussie doodgeloop sonder dat óf Ds. Kotzé óf Ds. Murray 'n erkende oorwinning behaal het. Die gegewens wat oor hierdie pennestryd beskikbaar is, is egter genoegsaam om aan te toon dat Ds. Kotzé sowel as Ds. Murray die Dordtse Leerreëls nie volledig aanvaar of geleer het nie.

A. D. PONT.

⁴⁵My kursivering.

⁴⁶Vgl. ook Heinrich Heppe, *Reformed Dogmatics, Set out and illustrated from the Sources*, Revised and edited by Ernst Bizer. English translation by G. T. Thomson, London 1950, p. 473: The effect of the salvation offered by Christ to the Father for the elect . . . is on the one hand the expiation of the elect and the reconciliation of God to them, and on the other hand the merit which Christ has acquired for Himself, in virtue of which on the basis of His eternal pact with the Father He can demand of Him the pardon of the elect.

p. 475: Although Christ died *sufficienter* for all men, and although Christ's obedience and suffering are so absolutely perfect that for this satisfaction the Father might have forgiven the sins of the whole human race, the merit of Christ can really hold *efficaciter* only for those the Father has given him, . . .

⁴⁷Die uitverkiesingsleer in sy strengste vorm kom in hoofsaak voor in die *Formula Consensus Helvetica*, van 1675; die *Confessio Gallicana* art. 12; die *Confessio Belgica* art. 16; die *Dordtse Leerreëls* van 1618/19; terwyl die *Heidelbergse Kategismus* slegs in Vraag en Antwoord 20 die leerstuk vlugtig aanraak.

⁴⁸*De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 53, 64 en 74.

⁴⁹*De Onderzoeker*, Jrg. 12, blz. 64-65, asook 53.